

CENTENNÁRIS JÓKAI-IRODALOM ERDÉLYBEN.

A régi görögöknek egy négy évenként ismétlődő ünnepe: az olimpiász a legtávolabbi földrészek görögjeit egyesítette, valóságban az olimpiai versenyek idejére, lélekben minden időre. Ilyenféle szerepe van nálunk a mai időkben az évforduló ünnepeknek. A Jókai-évforduló a sértetlen magyar kulturális egység ünnepe is, a lelkiegységről való ünnepélyes bizonyoságtétel. Erdély magyarsága ünneplő lélekkel sietett bizonyoságát adni, hogy ő is ennek a kulturális egységnek szerves tagja. Ez a bizonyoságtétel nyilvánult meg a sűrű egymásutánban pergő s most is folyton tartó ünneplésekben, az ünneplő közönség sűrű padosoraiban. Jókai szeretettel ölelte magához az ő egész magyar népét, de különös vonzalommal szerette Erdély magyarságát, a székelyt az ő századok kifejtette nagy erényeivel, tehetségeivel és hibáival együtt.

A közönség e szeretetet hasonlóval viszonzta. Életében az *emberért* is lelkesült, ám szeretetét a Jókai halála óta eltelt pár évtized sem csökkentette. Jókai költészete mit sem veszített életerejéből, sőt a közönségnek e nem csökkenő szeretetét Jókai iránt az irodalomtörténeti buvárlatnak és értékelésnek egyre fokozódóbb munkája kíséri.

Az évfordulót nálunk két népszerű Jókai-életrajz is köszöntötte. Az egyik *Kristóf György* egyetemi tanár munkája (*Jókai Mór élete és művei*), ki a nagyközönség igényeivel helyesen számolva foglalta össze, amit Jókairól minden művelt magyar embernek tudnia kell. Összefoglalásában végigvezeti az olvasót Jókai életének főbb mozzanatain, közbeszöve politikai és magánéletének jellemzését, legterjedelmesebb fejezetében pedig Jókai elbeszélő művészetét elemzi. A másik *Nagy Sándor* szászvárosi ref. kollégiumi igazgató műve (*Jókai. Brassói Lapok kiadása*). Szerkezete, módszere egészen más, mint a *Kristóf*

könyvéé. Míg Kristóf az életrajz keretébe szöve és bizonyos távlatból tekint végig Jókai művészetén általában, addig Nagy Sándor az életrajzi fejezettől különválasztva elmélyedő részletezéssel mondja el megfigyeléseit, gondolatait Jókai költői világról, hőseiről, meséiről, elbeszélő és stílművészetéről, irodalmi remekeiről s végül magyar nemzeti és világirodalmi jelentőségéről. E csomó megfigyelés és gondolat értékét csak növelte volna, ha a szerző valamely átfogó alapgondolat egységes talajából genetikus módon fejlesztette volna ki őket. Mindkét mű komoly, értékes terméke a Jókai-centennáriumnak s egymást sok tekintetben kiegészíti.

A centennáris esztendőt versenyezve ünnepli minden magyar intézmény: iskolák, színházak, irodalmi társulatok, egyesületek, Ez ünnepeken számos alkalmi beszéd, felolvasás, megemlékezés hangzik el. A legszebbek közé tartozik ezek közt *Borbély István* emlékbeszéde (Jókai emlékezete. Unitárius könyvtár 1. szám). Emelkedett, szép nyelven fejt ki Jókai művészetének két fővonását: eszményiségét és magyarságát s érdekesen mutat reá Jókai viszonyára az unitarizmushoz különösen az *Egy az Isten* kapcsán. „E regényben legtisztábban meglátszik: mit tart egy öntudatosan unitárius magyar ember élete eszményének . . . s hogy minő azon élet, mely a mi unitárius hitünk szerint minket már e földön boldogítani tud.”

Napi- és hetilapjainkban alkalmi cikkek, elmefuttatások újítják fel nagy írónk emlékét. Az *Ellenzék* szép ünnepi melléklettel áldozott Jókai emlékének. A *Hirnök* külön *Jókai-számot* adott értékes Jókai vonatkozású cikkekkel. Különös elismerés illeti a *Pásztortűz* kiváló szerkesztőjét, dr. György Lajost nemcsak a pompás Jókai-számért, hanem azon helyes és szép gondolatáért is, hogy lapjain lehetőség szerint összegyűjt minden erdélyi Jókai-vonatkozást, melyet végül önálló fűzetben is kezébe ad majd a közönségnek. Az erdélyi magyar nép kedves hetilapja: a *Magyar Nép* nemcsak ünnepi számában hódolt népünk bálványozott költője előtt, hanem népszerű olcsó könyvsorozatában egy bokkrétát is bocsátott közre a nagy mesemondó novelláiból (*Bokréta a legnagyobb magyar elbeszélő, Jókai Mór műveiből*. A Magyar Nép könyvtára, 7. szám), hogy a legfelre-esebb magyar faluban a legegyszerűbb műveltségű magyar családnak is alkalmat adjon a nagy költő születési évfordulóján Jókai költészetének élvezetére. Vajha a kitünő szerkesztőnek,

Gyallay Domokosnak e helyes eszméje kiadóinkban követőkre találna. Jókainak néhány jeles munkája az erdélyi könyvkereskedelemből, mondhatni, teljesen kifogyott. Ezt pótolni kellene időnkint, hogy legalább Jókai főműveihez könnyűszerrel hozzájuthassunk.

A lapokban megjelent Jókai-cikkek legtöbbje alkalmi megemlékezés. A Jókai-méltatások közül kiemeljük *Rass Károly* szép fejtegetéseit: *Jókai a jövő irodalmában* (Pásztortűz 4. sz. „Fantáziája s mesemondó képessége az a két érték, amellyel Jókai megvásárolta a halhatatlanságot.”) és *Jókai Mór* (Hirnök 4. sz. Jókai nemcsak a világszínpadon tett műveivel bizonyosságot nemzetéről, hanem „a régi magyar világról ma holnap csak Arany és Jókai művei tájékoztatnak”). *Dr. Siklóssy László* cikkét: *Jókai — a könyv* (Pásztortűz 4. sz. Hangulatos elme-futtatás a Jókai-kiadványok, editio princeps gyűjtéséről). *Dr. Gyalui Farkas* Jókai két művének forrásáról ír (Pásztortűz, 4. sz. *A Rab Ráby és Rákóczy fia* forrásairól).

A Jókai-centennáriumnak a román sajtó egy részében is visszhangja volt. Így az egyik legeltejedtebb román napilap: az *Adeverul* heti irodalmi mellékletében, az *Adeverul Literarban* két megemlékezést is hoz Jókairól, mindkettőt magyar író tollából, Az egyik *Bitay Árpádé*, ki Jókai jelentőségét, művészetét méltatva nagy íróknak a románsághoz való viszonyát jellemzi román tárgyú elbeszélései és román vonatkozású regényei alapján. A másik *Adorján Jenő* liceumi tanár cikke, mely újabb adatokkal ugyanazt a helyes célt szolgálja: oszlatni a román társadalom tájékozatlanságát a magyar kultúra értékeit illetőleg. Hasonló tárgyú, magyaryelvű cikke jelent *Kristóf Györgynek* is a *Keleti Ujság* 8. számában (jan. 11.) *A románság Jókai műveiben*. Alapgondolata, hogy Jókai a románságról mindig rokonszenves hangon szól, aminek alapja nem valami külön román rokonszenv volt, hanem költői művészetének sajátossága, mely teljes egészében az emelkedett erkölcsiség és idealizmus szolgálatában áll. — Román író tollából egyetlen érdemlegesebb megemlékezést jegyezhetünk föl: *Cornea Viktor* kolozsvári tanár cikkét a *Románia* 111. számában (március 1.), melyben Jókainak tiszta művészetből és humanitásból fakadó megértését méltatja a román lélek iránt. „Jókai centennáriuma, úgymond, jó alkalom arra, hogy kölcsönösen értékeljük és megszeressük egymást.”

Az alkalmi természetű megemlékezéseken kívül számos olyan közleményt is termelt a centennárium, mely erdélyi Jókai vonatkozásokat és visszaemlékezéseket közöl. E téren dr. Kristóf György egyetemi tanára a főérdem, ki néhány kisebb s egy terjedelmesebb közleményben nagy szorgalommal gyűjti és nyomozza a Jókai erdélyi útjaira vonatkozó adalékokat. Idevonatkozó cikkei: *Jókainé vendégjátéka Kolozsvárt 1853-ban* (Hirnök 4. sz.) és *Jókai első erdélyi útjáról* az Ellenzék 37. számában. Összefoglaló cikksorozata, melyet a *Pásztortűz* Jókai-számában kezdett: *Jókai napjai Erdélyben* még most is folyik. Dr. *Várady Aurél* ugyancsak a *Pásztortűz* Jókai-számában *Találkozásaim Jókaival* érdekes visszaemlékezéseket közöl. *Szentimrei Jenő* (Ellenzék 37. sz.) Jókai tordai tartózkodására vonatkozólag az élő szemtanúk visszaemlékezéseit közli. *Gyalui Farkas* (*Jókai Kolozsvárt*) a nagy író kolozsvári látogatásairól számol be (Keleti Ujság 37—37. szám). *Márton István* cikke: *Aki Jókait az életbe bevezette* (Hirnök 4. szám). és *Bitay Árpád*: *Király József pécsi püspök, Jókai rokona* emlékéét idézi föl (u. o.) *P. Németh Gellért* Jókainak a kezdő költő Bulla Jánoshoz írt levelét közli (u. o.).

A centennárium költőinket és egyik szépíróinkat is megihlette. Az Ellenzék 37. számában jelent meg *Reményik Sándor* szép verse: *Tatrangi Dávid apja*. *P. Jánossy Béta* lendületes Jókai-ódája a Hirnök 4. számában olvasható. *Bakkay Béla* Jókai címmel ódát írt a *Pásztortűz*ben, mely ezen kívül *Bodor Aladár*, *Tamás Lajos* és *Szávay Gyula* szép Jókai-ódáját is bemutatta a közönségnek. *Krúzselyi Erzsébet* Jókai-ódájában az *Erdélyi Irodalmi Társaság* ünnepi ülésén (márc. 22-én) gyönyörködtünk. Végül fölemlítjük, hogy a népszerű *S. Nagy László*: *Jókai szerelmei* címmel a centennárium alkalmával egy kötet Jókairól szóló novellával áldoz a nagy költő emlékének.

Dr. Csűry Bálint.